

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GRİ İLİŞKİSEL ANALİZ YÖNTEMİYLE TURİZM ALT SEKTÖRLERİNİN FİNANSAL PERFORMANSLARININ ÖLÇÜLMESİ
FINANCIAL PERFORMANCE MEASUREMENT OF TOURISM SUB-SECTORS BY GREY RELATIONAL ANALYSIS METHOD

Erdoğan KARADENİZ*

Levent KOŞAN**

Fatih GÜNAY***

Selda DALAK****

Öz

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) yayımladığı sektör oranları yardımıyla turizm alt sektörlerinin finansal performanslarını ölçmektir. Çalışmada turizm alt sektörlerinin finansal performansları likidite, finansal yapı, varlık kullanım ve kârlılık göstergeleri bağlamında incelenmiştir. Dört temel gösterge kapsamında 32 finansal oran kullanılarak yapılan finansal performans analizinde Gri İlişkisel Analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu kapsamda TCMB sektör oranlarına ulaşılan altı alt sektörün 2012-2014 dönemine ilişkin finansal performansları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre turizm şirketlerinin finansal performanslarının ölçülmesinde en önemli gösterge finansal yapı, en az etki eden gösterge ise varlık kullanım göstergesidir. Çalışmada ayrıca turizm alt sektörleri performanslarına göre sıralanmıştır. Buna göre genel performans bağlamında en başarılı alt sektörün seyahat acentesi ve ilgili hizmetler sektörü, en başarısız alt sektörün ise deniz yolcu taşımacılığı olduğu saptanmıştır. Göstergeler bazında bakıldığında likidite ve finansal yapı göstergelerinin her ikisi açısından da konaklama alt sektörü en başarılı, deniz yolcu taşımacılığı en başarısız alt sektördür. Varlık kullanım göstergesi açısından en başarılı sektör seyahat acentesi ve ilgili hizmetler sektörü iken, konaklama alt sektörü en başarısız performansa sahiptir. Son olarak kârlılık göstergesi açısından en başarılı sektör seyahat acentesi ve ilgili hizmetler sektörü, en düşük performansa sahip alt sektör ise kara yolcu taşımacılığı olarak saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Alt Sektörleri, Gri İlişkisel Analiz, Finansal Performans, TCMB Sektör Oranları.

Abstract

The main purpose of this study is to measure tourism sub-sectors' financial performance using sectors financial ratios published by Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT). Financial performances of the tourism sub-sectors were investigated in the context of liquidity, financial structure, turnover and profitability indicators. Within four indicators 32 financial ratios were used. Gray Relational Analysis (GRA) method was used to measure financial performance. The study covers between the years 2012-2014 of the six sub-sectors (Other passenger land transportation, Sea and other coastal passenger water transport, Accommodation, Food and beverage service activities, Travel agency, tour operator and other reservation service and related activities and Amusement and recreation activities). According to the findings, financial structure is the most important indicator and turnover is the most trivial indicator in the financial performance measurement of that six tourism sub-sectors. In the study also tourism sub-sectors were sorted by the performance according to the result of GRA method. The most successful sector is the travel agency, tour operator and other reservation service and related activities, (others; the second accommodation, the third food and beverage service activities, the fourth other passenger land transportation, the fifth amusement and recreation activities) and the most unsuccessful sector is sea and other coastal passenger water transport. When we look at liquidity and financial structure indicators accommodation is the most successful and the sea and other coastal passenger water transfer sub-sector is the most unsuccessful. In terms of asset utilization indicator the most effective sector is travel agency, tour operator and other reservation and related activities, and the most unsuccessful sub-sector is accommodation. Finally in terms of profitability indicator the most successful sub-sector is travel agency, tour operator and other reservation and related activities, and other passenger land transport sub-sector was determined as the most unsuccessful.

Keywords: Tourism Sub-sectors, Gray Relational Analysis, Financial Performance, CBRT Sector Ratios.

GİRİŞ

Turizm, kültürel, sosyal ve tarihi değerlerin korunmasına yaptığı katkılarının yanı sıra ekonomide yarattığı katma değer, istihdam, döviz girdisi, çarpan etkisi, ödemeler dengesine etkisi ve Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) katkısı açısından önemli bir sektördür. Turizmin ekonomik etkilerinden yararlanma imkânı ülkelerin altyapı ve üstyapı yatırımları ile mümkün olmaktadır. Turizm sektörü, dünya ekonomisinde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren en hızlı gelişen ve genişleyen sektörlerden biridir. Çoğunlukla bölgesel veya ulusal kalkınma için bir araç olarak görülen turizm sektörü, gelir, iş alanları, vergi gelirlerinin oluşturulması, ödemeler dengesi problemlerinin hafifletilmesi ve gelişime katkıda bulunmada rol oynayan önemli bir faktör olarak yerini almıştır (Çımat ve Bahar, 2003: 2). Ülkeye döviz getiren,

* Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, drekaradeniz@gmail.com, 03243610451

** Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, leventkosan@gmail.com, 03243610451

*** Arş. Grv. Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, fgunay@mersin.edu.tr, 03243610451

**** Arş. Grv. Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, seldahl@mersin.edu.tr, 03243610451

ekonomiye katkı sağlayan özelliğiyle turizm gayri safi yurtiçi hasıla ve istihdam üzerinde etkili olmaktadır. Turizm gelişmekte olan ülkelerin ilgisini çeken, karşılaşılan ekonomik sorunların hafifletilmesinde ve dar boğazların aşılmasında bir ekonomik politika aracı olarak kabul edilmektedir (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015: 627). II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte, turizm hareketleri özellikle gelişmiş Batı toplumlarında artış göstermiş, ekonomik öneminin zamanla anlaşılması ile iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte 21. yy küresel ekonomisinde en hızlı gelişen sektörler arasında olduğu görülmüştür (Bahar, 2006: 138).

Türkiye'de 1980 sonrası dönemde gelişme kaydeden turizm sektörü, özellikle kriz dönemlerinde cari açıkların kapatılmasında, işsizliğin azaltılmasında, ödemeler bilançosunun dengelenmesinde önemli bir role sahiptir (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015: 627). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisine olan olumlu etkilerinin yanı sıra huzurun yerleşmesi, sosyal ve kültürel etkileşim, gelirin dengeli dağılması gibi birçok alanda olumlu sosyal ve beşeri etkileri de bulunmaktadır. Ekonomik etkileri üzerine bakıldığında yapılan çalışmalarda (Bahar, 2006; Aykaç Alp, 2010; Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015) Türk turizm gelirlerinin GSMH üzerinde olumlu etkisini tespit etmiş ve uluslararası turizmden elde edilen gelirlerin uzun dönemde Türkiye'nin ekonomik büyümesini ve gelişmeyi etkilediği analizlerle ortaya konmuştur. Bu nedendir ki Türkiye'nin turizm sektörüne yaptığı kamu yatırım ve teşvikleri, daha fazla turistin gelmesiyle turizmden sağlanan gelirin artmasına katkı sağlayacaktır (Turan Koyuncu, 2015: 967). Türk turizm gelirleri 2001 yılında 10 milyar dolarken bu rakam 2014 yılında 34 milyar dolara ulaşmış olup dış ticaret açığının kapatılmasına etkisi 2001 yılında %133, 2005 yılında %55, 2010 yılında %46 ve 2014 yılında %41 dolaylarındadır (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015: 631).

Turizm sektörü konaklama, yeme içme, acentecilik, ulaştırma, eğlence ve hediyelik eşya gibi birçok konuda hizmet sunulan geniş bir sektör konumunda olup aynı zamanda birçok kişiye de istihdam olanağı sağlamaktadır. Turizm işletmeleri, turizme doğrudan hizmet eden veya turistlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını dikkate alarak sınıflandırıldığında, konaklama, yeme-içme, seyahat, ulaştırma, rekreasyon-animasyon ve deniz turizmi işletmeleri şeklindedir (Halis, 2009: 42-43). Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE) kapsamında turizm kapsamında yer alan ve çalışmada da ele alınan alt sektörler kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı, deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı, konaklama, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, seyahat acentesi ve tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler ile eğlence ve dinlenme faaliyetleri şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Günümüz yoğun rekabet ortamında finansal performansın ölçülmesi yalnızca firma yöneticileri için değil aynı zamanda, mevcut ortaklar, devlet, kredi verenler, yatırımcılar, rakipler, potansiyel girişimciler ve kamuoyu için önem arz etmektedir. Şirketlerin kendi performanslarını değerlendirmeleri ve sonuçlar ışığında performanslarını artırıcı önlemler almaları rekabetçi ortamda büyük önem arz etmektedir. Amaçların gerçekleştirilmesi için gösterilen planlı tüm çaba ve sonuçların nitel veya nicel olarak değerlendirilmesi performans olarak ifade edilmektedir (Erdil ve Kalkan, 2005: 105). Performans ölçümü ise önceden belirlenen amaç ve hedeflere göre ortaya çıkan ürün, hizmet ve sonuçları birlikte değerlendirmeye yönelik analitik bir süreçtir (Köseoğlu, 2005: Akt. Aydeniz 2009: 265). Performans, belirlenmiş standartlara ulaşma seviyesi olup işletme başarı ve başarısızlıklarında, ölçümüne kesinlikle gereksinim duyulan bir olgudur (Kabakçı, 2008: 168). İşletme performansı finansal ve finansal olmayan performans ölçümlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda finansal performans, işletmelerin ekonomik hedeflerini değerlendirmede kullanılan bir olgudur (Ecer, Ulutağay ve Nasiboğlu, 2011: 154). İşletme performansının analizi, şirket yapısı, finansal yapı ve sermaye yapısıyla ilgili geniş bir boyut içindeki sorulara yanıt veren analiz, ölçüm, değerlendirme ve yorumlarla amacına ulaşan nitel ve nicel bir çalışmadır (Kabakçı, 2008: 168).

Firmaların varlığını sürdürebilmesi ve rekabet avantajı elde edebilmesi ile bunun sürdürülebilirliğinin tespiti için finansal performans ölçütlerine ihtiyaç vardır. Finansal performans analizi ile firmalar sağlıklı karar alma, planlama ve denetim işlevlerini etkin biçimde yürütebilmektedir. Firma yöneticileri, finansal performans ölçütleri ile başarılı finansal performans yönetimini gerçekleştirebilmekte ve firma değerini arttırabilmektedir (Aydeniz, 2009: 264). Finansal analiz genel olarak "işletmelerin finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının, finansal açıdan yeterli olup olmadığını saptamak ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek amacıyla, finansal tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkilerin ve bunların yıllar içindeki gelişimlerinin incelenmesi" olarak tanımlanmaktadır (Akgüç, 1998: 20).

Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, TCMB sektör oranlarını kullanarak turizm alt sektörlerinin finansal performanslarının Gri İlişkisel Analiz (GİA) yöntemiyle ölçülmesidir. GİA yöntemi, birçok kriterin bulunduğu, veri sayısının az olduğu ve dağılımın bilinmediği durumlarda ilişki derecesine göre sıralama yapmaya imkân sunan sayısal bir yöntemdir. Ele alınan sektör sayısının, ilgili sektörlerin verilerinin az olması ve veri dağılımının normal olmaması nedeniyle GİA yönteminin kullanılmasının uygun olacağı görülmüştür.

Çalışma kapsamında altı alt sektör ele alınmış olup ilgili sektörlerin 2012-2014 yılları arasındaki finansal oranları çalışma verilerini oluşturmaktadır. Çalışma, belirlenen amaçlar doğrultusunda beş

bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takiben çalışmanın ikinci bölümünde ilgili çalışmalar literatür taraması başlığında kısaca açıklanmıştır. Üçüncü bölümde araştırma metodolojisi kapsamında çalışmanın amacı, önemi, GİA yöntemi ve analizde kullanılan finansal oranlar açıklanmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde analiz bulgularına yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise ulaşılan sonuçlar ilgili literatür kapsamında tartışılarak sektörler ve gelecek çalışmalara yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

LİTERATÜR

Finansal performansın ölçümünde genel olarak kullanılan finansal oranlar, şirketlerin finansal tablolarında yer alan bilgilerin birbirine oranlanması yardımıyla mevcut durumların ortaya konulması ve geleceğe ilişkin tahminler yapılmasına imkân sunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde finansal performans konusunda yapılan literatür taramasında erişilebilen çalışmalar öncelikle genel, sonrasında turizm sektörü bağlamında kısaca açıklanmaktadır.

Chang (2006), Tayvan ticari bankalarının finansal performanslarını, finansal oranları kullanarak GİA yöntemiyle ölçmüştür. Kullanılan 20 oran içinde ticari bankaların finansal performansını etkileyen en önemli beş oranı, vergi öncesi özkaynak kârlılığı, aktif kârlılığı, vergi öncesi aktif kârlılığı, aktif devir hızı ve cari oran olarak saptamıştır.

Kung ve Wen (2007), çalışmalarında girişim sermayesi şirketlerini likidite, nakit akış, sermaye yapısı, kârlılık, büyüme ve varlık kullanım göstergelerinden oluşan 6 finansal gösterge kapsamında 20 orana göre finansal performanslarını ölçmüşlerdir. Çalışmada finansal performansa etki eden en önemli oranların genel olarak varlık kullanım ve kârlılık oranları olduğu tespit edilmiştir.

Aydeniz (2009), yapmış olduğu çalışmada firmaların finansal performansı üzerinde makroekonomik göstergelerin etkisini İMKB'ye kote işletmeler üzerinde uygulamıştır. Çalışmada özkaynak, varlık ve satışların kârlılığı üzerinde en fazla etkiyi üretici ve tüketici fiyat endekslerinin, FVÖK ve amortisman ilaveli FVÖK'ü kapasite kullanım oranının, vergi sonrası net faaliyet kârını ise faiz oranlarının etkilediğini saptamıştır.

Ecer ve diğ., (2011), çalışmalarında Türkiye'deki en büyük 500 şirket performansı üzerinde doğrudan dış yatırımların etkisini analiz etmiştir. 12 sektörün saptandığı çalışmada doğrudan yabancı yatırımların 8 sektör kârlılığına negatif, 4 sektör kârlılığına ise pozitif etkisi olduğunu saptamışlardır.

Peker ve Baki (2011), yaptıkları çalışmada Türk sigortacılık sektörünün finansal performanslarını değerlendirdikleri çalışmada likidite, kaldıraç ve kârlılık göstergelerinden 10 oranı GİA yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucuna göre likidite oranları en önemli gösterge olarak ortaya çıkmıştır.

Baş ve Çakmak (2012), çalışmalarında İMKB'de işlem göre 35 tekstil ve deri sektörü temsilcisini 21 orandan yararlanarak firmaların başarısızlığını test edilmesinde en önemli olanlarını GİA ile bulmayı ve finansal başarısızlık tahmininde lojistik regresyon ile başarısını test etmeye çalışmıştır. Çalışmada öncelikle GİA tekniğinden yararlanarak finansal başarısızlık tahmininde en önemli göstergeler saptanmış olup 21 oran içinden 3 oranın önem düzeyleri yüksek olarak görülmüştür. Bu oranlar aktif kârlılığı, net kâr marjı ve nakit oran olduğu tespit edilmiştir. Yazarlar çalışma ile bu şekilde yapılan bir tahminin en iyi sonucu ortaya koyacağını saptamışlardır.

Demir ve Tuncay (2012), İMKB işlem gören gıda sektörü işletmelerini oran analizi yardımıyla faaliyet ve kârlılık oranları kullanarak finansal performanslarını analiz etmişlerdir. Çalışmada gıda işletmelerinin faaliyetlerinin olumlu olduğu ancak kârlılık göstergeleri bağlamında brüt kâr marjı dışında istenen seviyelerde kârlılık sergileyemedikleri saptanmıştır.

Ayrıçay ve diğ. (2013), İMKB-30 endeksinde finansal olmayan firmaların finansal performansını kıyaslamayı amaçladıkları çalışmada, likidite, varlık kullanım, finansal yapı ve kârlılık göstergeleri kapsamında toplam 23 orana göre firmaları sıralamışlardır. Çalışmada göstergeler önem derecelerine göre kârlılık, finansal yapı, varlık kullanım ve likidite şeklinde sıralanmıştır.

Bektaş ve Tuna (2013), yaptıkları çalışmada Borsa İstanbul gelişen işletmeler piyasasında yer alan 11 firmanın GİA yöntemiyle altı finansal oranına göre performanslarını değerlendirerek sıralama yapmıştır. Sonuca göre en yüksek performansa sahip firmanın özkaynak kârlılığı, varlık kârlılığı ve net kâr marjı yüksek olması göze çarpmaktadır.

Ecer (2013), Türkiye'de özel bankacılık sektöründe yer alan 11 bankanın sermaye yeterlilik, likidite, aktif kalitesi ve kârlılık göstergeleri bağlamında 12 oranın GİA ile finansal performanslarını incelemiştir. Elde edilen sonuca göre bankaların finansal başarısındaki en önemli göstergenin aktif kalitesi olduğu saptanmıştır.

Ecer ve Büyükaslan (2014) çalışmalarında Türkiye'deki en büyük dört futbol kulübünün likidite, finansal yükümlülük ve kârlılık oranlarından olan 11 oran ile finansal performanslarını GİA yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Çalışmada en önemli finansal göstergenin finansal yükümlülük olduğu saptanmıştır.

Tayyar ve diğ. (2014), BİST'e kayıtlı bilişim ve teknoloji sektörü işletmelerinin finansal performanslarını analiz ettikleri çalışmada likidite, mali yapı, faaliyet ve kârlılık oranları dahilinde 12 oranı GİA yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda en önemli finansal göstergenin kârlılık göstergeleri olduğunu saptamışlardır.

Doğan (2015), çalışmasında Türkiye'de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının finansal performanslarını GİA yöntemiyle inceleyerek performansı belirleyen finansal oranları saptamaya çalışmıştır. Çalışmada sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve kârlılık göstergelerinden 10 oran kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre finansal performansa etki eden en önemli gösterge varlık kârlılığıdır.

İç ve diğ. (2015), Türkiye'de faaliyet gösteren 24 kurumsal firmanın sıralanmasına yönelik bir performans değerlendirme modeli geliştirdiği çalışmada TOPSIS yönteminin finansal performans değerlendirme modeli için en uygun sıralama yöntemi olduğu saptanmıştır.

Meydan, Yıldırım ve Senger (2016), çalışmalarında BİST'te işlem gören gıda işletmelerinin finansal performanslarını GİA yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Kullanılan 20 oran likidite, faaliyet, kaldıraç ve kârlılık göstergelerinden olmak üzere en önemli göstergenin kârlılık göstergesi olduğu saptanmıştır.

Konuyla ilgili turizm sektörüne yönelik gerçekleştirilen finansal performans ile ilgili çalışmalar ise aşağıdaki gibidir.

Feng ve Wang (2000), Tayvan havayolu endüstrisinde performans değerlendirmesinin yapıldığı çalışmalarında şirketlerin taşımayla ilgili ve finansal yönleri ele alınmıştır. Çalışmada havayolu şirketlerinin performans değerlemesinde finansal oranların kullanılması halinde kapsamlı olarak performansın değerlendirileceği ortaya çıkmıştır.

Kim ve Ayoun (2005), çalışmalarında 1997-2001 yılları arasında ağırlama endüstri kapsamında faaliyet gösteren konaklama, restoran, havayolu ve eğlence sektörlerinin oran analizi yöntemi ile dikkat çeken finansal eğilimlerini incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre kârlılık göstergelerinde eğlence ve rekreasyon hizmetleri diğer sektörlerin altında olduğu saptanmıştır. Yine likidite göstergelerinden olan cari ve asit test oranlarında diğer sektörler başarılı olmuşken, eğlence ve rekreasyon hizmetleri sektörünün başarısız olduğu saptanmıştır. Toplam borç oranında restoran işletmeleri 1998 yılında önemli bir değişim yaşamışken diğer sektörler düzenli bir trend izlemektedir. Öte yandan borç/özkaynak oranında eğlence ve rekreasyon hizmetleri ile restoran hizmetleri konaklama ve havayolu sektörlerine göre daha düzenli bir trend izlemektedir. Borç/özkaynak oranı bağlamında havayolu sektöründe sadece 2000 yılında aşırı bir artış gözlenmiş olup sonraki yıl yeniden düzene girmiştir. Son olarak finansal yapı oranlarından faiz kazanç gücü her işletmede farklı trendlere sahip olup özellikle diğer iki sektöre kıyasla konaklama ve eğlence ve rekreasyon hizmetleri alt sektörleri düşük faiz kazanç gücüne sahip olmuştur. Varlık kullanım göstergeleri bazında incelendiğinde dört sektör arasında en etkin sektörün restoran hizmetleri olduğu saptanmıştır. Borsa performans oranlarına bakıldığında ise restoran hizmetlerinin istikrarlı olduğu saptanmıştır. Diğer sektörler özellikle fiyat kazanç oranı bağlamında zarar yaşanan yıllar olmakla birlikte daha dalgalı seyretmiştir. Çalışmada ayrıca kullanılan 13 orandan 8'inin sektörler arasında anlamlı farklılıklarının olduğu saptanmıştır.

Sharma ve Upneja (2005), Tanzanya'da faaliyet gösteren küçük otel işletmelerinin finansal performanslarını etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre iç ve dış faktörlerin finansal performansa etkisi olduğunu, mikro faktörler olarak işgören eğitimi, malzeme yatırımları ve finansal seçeneklerin ulaşılabilirliği olarak tespit edilmişken, makro düzeydeki faktörleri ise kurumsal çevre ve ürün hizmet standardı sistemleri olarak tespit etmişlerdir.

Wu, Hsiao ve Tsai (2008), yaptıkları çalışmada 1992-2005 döneminde 56 otelin performansını belirlemek için aralarında Gri teoriye dayalı GM (1,1) yönteminin de bulunduğu çeşitli tahmin modellerini kullanmışlardır. Değerlendirmede veri olarak otellerin doluluk oranları, odabaşı gelir, çalışan başına gelir ve metrekareye düşen gelir kullanılmıştır. Sonuç olarak en iyi tahmin yapan modelin GM (1,1) olduğu saptanmıştır.

Chen (2009), veri zarflama analizi ile Tayvan'daki zincir otellerin performansını otellere özgü özellikleri bağlamında ele almıştır.

Ecer ve Günay (2014), Türkiye'de BİST'te işlem gören 9 turizm şirketinin finansal performanslarını ölçtükleri çalışmada finansal göstergeler kapsamında 17 oran kullanmışlardır. Bu oranlar likidite, kaldıraç, kârlılık ve faaliyet oranlarından olup halka açık turizm şirketlerinin finansal performansında en önemli göstergenin kaldıraç oranları olduğu saptanmıştır.

Karadeniz, Kahiloğulları ve Beyazgül (2015) yaptıkları çalışmada karşılaştırmalı tablolar analizi tekniği ile konaklama ve yiyecek hizmetleri alt sektörünün analizini yaparak yıllar itibarıyla gelişimini ortaya koymuşlardır. 2011-2013 yıllarını kapsayan çalışmada elde edilen sonuçlar sektörün bilanço yapılarında finansal yapıyı korumaya yönelik olduğu ve varlık-kaynak vade uyumunun gözlemlendiği ve gelir

tablosunda ise sektörün gider kalemlerinin ve kambiyo zararlarının sektör kârını arttırma konusunda engel olduğu saptanmıştır.

Karadeniz, Kahiloğulları ve Kılıç (2015), çalışmalarında Türkiye’de karayolu ile yolcu taşımacılığı yapan işletmelerin 2010-2012 yıllarını kapsayan finansal performanslarını oran analizi yardımıyla analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda sektörün sabit varlık ağırlıklı, likidite durumunun zayıf, net çalışma sermayesinin negatif gerçekleştiği ayrıca finansal yapısında yer alan yabancı kaynaklardan dolayı finansal riskinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Varlık kullanım açısından etkin varlık kullanımı olmadığı ve kârlılıklarının negatif olduğu saptanmıştır.

Karadeniz ve Kılıç (2015), yaptıkları çalışmada Türkiye deniz ve kıyı suları yolcu taşımacılığı sektörünün 2010-2012 yıllarını finansal oranlar bağlamında incelemişlerdir. Çalışma sonucunda incelenen dönem itibariyle sektörün likiditesinin zayıf, yabancı kaynak ağırlıklı ve yüksek riskli, varlık kullanımında etkinlikten uzak olduğu saptanmıştır. Sektörün ayrıca düşük kârlılıkla birlikte iyileşme eğilimi içinde olduğunu saptamışlardır.

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu çalışmada, turizm alt sektörlerinin finansal performanslarının Gri İlişkisel Analiz (GİA) yöntemiyle değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. İncelenen alt sektörler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Reel Sektör Araştırma Daire Başkanlığı tarafından Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sınıflandırılması (NACE) kriterleri kapsamında sınıflandırılmaktadır. Bu kapsamda turizm alt sektörlerinden olan Kara Taşımacılığı ile Yapılan Diğer Yolcu Taşımacılığı (54 işletme), Deniz ve Kıyı Sularında Yolcu Taşımacılığı (23), Konaklama (421), Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faaliyetleri (72), Seyahat Acentesi, Tur Operatörü ve Diğer Rezervasyon Hizmetleri ve İlgili Faaliyetler (55) ve Eğlence ve Dinlenme Faaliyetleri (12) olmak üzere altı alt sektör incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan oranlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) en son yayımladığı 2012-2013-2014 yıllarına ait sektör oranlarıdır. Araştırmada söz konusu 3 yılın seçilme sebebi ise TCMB tarafından yayımlanan en güncel sektör oranları olmasıdır. Söz konusu sektör oranları TCMB (2016a) istatistiklerinde yer alan Sektör Oranları ve Standart Oranlardan elde edilmiştir. Bu oranlar, TCMB’ye ilgili finansal tablolarını gönüllülük esasına dayalı olarak gönderen işletme verilerinden, TCMB tarafından oluşturulmaktadır. Aşağıda öncelikle Gri İlişkisel Analiz yöntemi sonrasında ise çalışmada ele alınan oranlar açıklanmaktadır.

Gri İlişkisel Analiz (GİA)

Gri sistem teorisi Deng (1982a; 1982b) tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir (Liu ve Forrest, 2007: 111-112). Gri sistem teorisi az veri ve zayıf bilgi ile belirsizlik taşıyan problemlerin çalışılmasına izin vermektedir (Liu ve Forrest, 2007: 115). Gri sistem teorisinin bir parçası olan Gri İlişkisel Analiz (GİA) karar alma süreçlerinde kararın kalitesini artıran çok kriterli karar alma tekniklerinden biridir (Rajesh ve Ravi, 2015: 347). Çok kriterli karar problemlerindeki belirsizlikleri analizde kullanılan yöntemlerden olan GİA, belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda matematiksel analiz yöntemlerine oranla daha kolay çözüm sunar (Peker ve Baki, 2011: 6). GİA yöntemi, unsurlar arasındaki eğilimlerin benzerlik ya da farklılık derecesine dayalı olarak unsurlar arasındaki ilişkiyi ölçmeye yarayan bir analiz tekniği olup veri sayısının az olduğu ve dağılımın normal olmadığı problemlere çözüm sunması yöntemin en önemli avantajlarından (Feng ve Wang, 2000: 136).

Finansal performansın ölçülmesinde GİA yöntemi son yıllarda kullanılmakla birlikte (Chang, 2006; Wu, Hsiao ve Tsai, 2008; Peker ve Baki, 2011; Ayrıçay, Özçalıcı ve Kaya, 2013; Bektaş ve Tuna, 2013; Ecer, 2013; Ecer ve Büyükaslan, 2014; Tayyar ve diğ., 2014; Meydan, Yıldırım ve Senger, 2016) sektörler arası kıyaslanmanın yapıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda bu çalışmada turizm alt sektörlerine ilişkin az verinin olması ve verilerin dağılımının normal olmaması nedeniyle GİA yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

GİA yöntemi son yıllarda sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılmakla birlikte yöntemde “gri” kelimesi belirsiz (kısmen bilinen kısmen bilinmeyen) bilgiyi ifade etmektedir. Yöntem “örnek sayısının az olduğu ve örnek dağılımının bilinmediği durumlarda” kullanılabilir (Feng ve Wang, 2000: 135). GİA, birçok kriterin bulunduğu durumlarda ilişki derecesine göre sıralama yapmaya imkân sunmaktadır (Ecer ve Büyükaslan, 2014: 65). GİA yönteminde göstergelere ilişkin ilişki dereceleri hesaplaması altı adımda yapılmaktadır (Wu, 2008: 141-142; Ecer ve Günay, 2014: 42-43);

1. Adım: Karar Matrisinin (X_i) Oluşturulması;

$$X_i = \begin{bmatrix} x_1(1) & x_1(2) & \cdots & x_1(n) \\ x_2(1) & x_2(2) & \cdots & x_2(n) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_n(1) & x_n(2) & \cdots & x_n(n) \end{bmatrix} \quad (1)$$

2. Adım: Karşılaştırma Matrisinin Oluşturulması;

Referans serisi $x_1^0 = (x_1^0(1), x_1^0(2), \dots, x_1^0(j), \dots, x_1^0(n))$ şeklindedir. Burada $x_0 = (j)$, j . kriterin değerleri içindeki en büyük, en küçük veya olması istenen değerini göstermektedir. Referans serisi karar matrisinin ilk satırına yazılarak karşılaştırma matrisi oluşturulur.

3. Adım: Normalizasyon İşlemi ve Normalizasyon Matrisinin Oluşturulması;

Bu adımda veri seti normalize edilir ve 3 olası durumla karşılaşılabılır:

i. *Fayda durumu*: Eğer amaç daha iyi ya da büyük değer elde etmekse (2) numaralı formül kullanılır.

$$x_i^* = \frac{x_i(j) - \min_j x_i(j)}{\max_j x_i(j) - \min_j x_i(j)} \quad (2)$$

ii. *Maliyet durumu*: Eğer amaç daha küçük ya da az bir değer elde etmekse (3) numaralı formül kullanılır.

$$x_i^* = \frac{\max_j x_i(j) - x_i(j)}{\max_j x_i(j) - \min_j x_i(j)} \quad (3)$$

iii. *Optimallik durumu*: Eğer amaç optimal bir değer elde etmekse (4) numaralı formül kullanılır.

$$x_i^* = \frac{|x_i(j) - x_{ob}(j)|}{\max_j x_i(j) - x_{ob}(j)} \quad (4)$$

(4) numaralı formülde $x_{ob}(j)$ kriterin hedef değeridir ve $\max_j x_i(j) \geq x_{ob}(j) \geq \min_j x_i(j)$ aralığında bir değer alır. Bu işlemlerin ardından (1)'deki karar matrisi şu hale dönüşür:

$$X_i^* = \begin{bmatrix} x_1^*(1) & x_1^*(2) & \cdots & x_1^*(n) \\ x_2^*(1) & x_2^*(2) & \cdots & x_2^*(n) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_n^*(1) & x_n^*(2) & \cdots & x_n^*(n) \end{bmatrix} \quad (5)$$

4. Adım: Mutlak Değer Tablosunun Oluşturulması;

x_0^* ile x_i^* arasındaki mutlak değer $\Delta_{oi}(j)$ şu şekilde bulunur:

$$\Delta_{oi}(j) = |x_0^*(j) - x_i^*(j)| = \begin{bmatrix} \Delta_{01}(1) & \Delta_{01}(2) & \cdots & \Delta_{01}(n) \\ \Delta_{02}(1) & \Delta_{02}(2) & \cdots & \Delta_{02}(n) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \Delta_{0m}(1) & \Delta_{0m}(2) & \cdots & \Delta_{0m}(n) \end{bmatrix} \quad (6)$$

5. Adım: Gri İlişkisel Katsayı Matrisinin Oluşturulması;

$$\gamma_{oi}(j) = \frac{\Delta_{\min} + \xi \Delta_{\max}}{\Delta_{oi}(j) + \xi \Delta_{\max}} \quad (7)$$

formülü kullanılarak hesaplanır. (7) numaralı formülde ξ ayırıcı (distinguish) katsayısıdır ve [0,1] aralığında değer alır. Ancak işlemlerde 0.5 alınması tavsiye edilmektedir.

Ayrıca $\Delta_{\max} = \max_i \max_j \Delta_{oi}(j)$ ve $\Delta_{\min} = \min_i \min_j \Delta_{oi}(j)$ şeklinde hesaplanır.

6. Adım: İlişki Derecesinin Hesaplanması;

$$\Gamma_{oi} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \gamma_{oi}(j) \quad (8)$$

(8) numaralı formülde Γ_{oi} i . elemanın gri ilişki derecesini göstermektedir ve kriterlerin eşit önem düzeyinde olduğu varsayıldığında kullanılır. Eğer kriterlerin farklı ağırlıkları söz konusu ise,

$$\Gamma_{oi} = \sum_{j=1}^n [W_i(j)\gamma_{oi}(j)] \quad (9)$$

formülünden yararlanılır. Adımlar neticesinde hesaplanan gri ilişki derecesi neticesinde sektörlerin göreceli performanslarının kıyaslanabilmesine imkân sağlamaktadır.

Çalışmada Kullanılan Finansal Oranlar

Finansal yönetim bağlamında oran analizi, işletme veya sektörün geçmiş verileriyle başarı durumları hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte gelecekte hakkında fikir edinmeyi de sağlar. Bu göstergeler, sektöre, işletme yönetimine ya da ekonominin içinde bulunduğu duruma göre değişebilmekle birlikte genellikle bu göstergelerden likidite, varlık kullanım ve kârlılık göstergelerinin maksimum, kaldıraç göstergelerinin ise minimum olması arzu edilir (Akgüç, 2010; Uçkun ve Girginer, 2011). Turizm sektörünün alt kolları olan altı sektörün TCMB’de yer alan sektör oranları kapsamında finansal performanslarının GİA ile analiz edildiği bu çalışmada likidite, finansal yapı, varlık kullanım ve kârlılık oranları ele alınmıştır. Analiz kapsamında ele alınan finansal oranlara yönelik Türkiye’de turizm sektörüne yönelik bir standart olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle finans teorisi kapsamında olması beklenen düzeylere ilişkin olarak finansal oranların maksimum ve minimum olması yönünde beklentiler belirlenmiştir.

Likidite, varlıkların değer kaybetmeden paraya dönüşme hızını ifade etmekte olup, likidite oranları işletmelerin veya sektörün kısa vadeli yükümlülüklerini ödeyebilme gücünün bir göstergesidir. Kısa vadede ödenmesi gereken borçlar işletmenin likit varlıkları ile ödenebilir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013: 207). Likidite oranları, kısa vadeli kredi verenler için, işletmenin kredi verenlere geri ödeme yapacak nakdi elde etme gücünü görebildikleri için kaldıraç oranlarından daha önemlidir (Ceylan ve Korkmaz, 2012: 49). Çalışmada kullanılan likidite oranları, hesaplamaları ve beklentileri tablo 1’deki gibidir (Ceylan ve Korkmaz, 2012; Ayrıçay vd., 2013: 228; Çabuk ve Lazol, 2013; Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013; TCMB, 2016b);

Tablo-1: Likidite Oranları

Kod	Oran Adı	Hesaplama	Beklenti
L1	Cari Oran	$\frac{\text{Dönen Varlık}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Maksimum
L2	Asit-Test Oranı	$\frac{\text{Dönen Varlık} - \text{Stoklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Maksimum
L3	Nakit Oran	$\frac{\text{Hazır Değer} + \text{Menkul Kıymetler}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Maksimum

Kısa vadeli borç ödeme gücünün göstergesi olan likidite oranları işletmenin dönen varlık kalemleri ile kısa vadeli kaynaklar arasındaki ilişkileri ortaya koyar. Çalışmada ele alınan cari, asit test ve nakit oranının kısa vadeli yabancı kaynaklara oranı sırasıyla, 2, 1 ve 0,20 düzeyinde olması istenir. Gelişmekte olan ülkelerde ise bir miktar daha bu oranların altında olmakta ve normal karşılanmaktadır (Çabuk ve Lazol, 2013: 203-206).

İşletmelerin varlıklarını finanse etmede kullandığı yabancı kaynak ve özkaynaklarının dağılımını ortaya koyan finansal yapı oranları ise işletmelerin finansal durum tablosunun kaynak yapısının dağılımını oranlar yardımıyla ortaya koyan göstergelerdir (Ayrıçay vd., 2013: 228-229; Çabuk ve Lazol, 2013; Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013: 219; TCMB, 2016b). İşletme finansal yapı oranları işletmenin kaynak dağılımının ne olduğu, sahip olunan kaynakların varlık finansmanında nasıl kullandığını ortaya koyan oranlardır. Genel olarak kurulan oransal ilişkide yabancı kaynakların payının ortaya konmasından dolayı oranların çok yüksek olması yüksek riski ortaya çıkaracağından istenen bir durum değildir. Buna karşın az yabancı kaynak kullanımı borcun vergi avantajı gibi sağlayacağı avantajlardan yararlanma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Kaldıraç oranı 0,5 civarında olması istenen bir durum olup gelişmekte olan ülkelerde bu oranın daha yukarıda seyrettiği görülmektedir (Çabuk ve Lazol, 2013: 207-208). Çalışmada ele alınan finansal yapı oranları, hesaplama şekilleri ve beklenti durumları tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo-2: Finansal Yapı Oranları

Kod	Oran Adı	Hesaplama	Beklenti
FY1	Kaldıraç Oranı	$\frac{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Minimum
FY2	Yabancı Kaynakların Özkaynağa Oranı	$\frac{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}{\text{Özkaynak}}$	Minimum
FY3	Kısa Vadeli Kaldıraç	$\frac{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Kaynaklar}}$	Minimum
FY4	Uzun Vadeli Kaldıraç	$\frac{\text{Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Kaynaklar}}$	Minimum
FY5	Duran Varlıkların Yabancı Kaynağa Oranı	$\frac{\text{Duran Varlıklar}}{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}$	Minimum
FY6	Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı	$\frac{\text{Duran Varlıklar}}{\text{Devamlı Sermaye}}$	Minimum
FY7	Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	$\frac{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}$	Minimum
FY8	Banka Kredileri Oranı	$\frac{\text{Toplam Banka Kredileri}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Minimum
FY9	Kısa Vadeli Banka Kredi Payı	$\frac{\text{Kısa Vadeli Banka Kredileri}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Minimum
FY10	Banka Kredileri Payı	$\frac{\text{Toplam Banka Kredileri}}{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}$	Minimum
FY11	Dönen Varlık Oranı	$\frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Minimum
FY12	Maddi Duran Varlık (Net) Oranı	$\frac{\text{Maddi Duran Varlık (Net)}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Maksimum

Varlık kullanım oranları diğer adıyla devir hızları ise şirket veya sektörün varlıklarını kullanım etkinliğini ortaya koyan oranlardır. Girdi ve çıktı arasında anlamlı ilişki kurulmaya çalışılıp, girdi olarak varlıklar çıktı olarak kâr veya satışlar alınır (Ceylan ve Korkmaz, 2012; Ayriçay vd., 2013: 228; Çabuk ve Lazol, 2013; Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013: 210-218; TCMB, 2016b). Varlık kullanım oranları işletmelerin sahip olduğu iktisadi varlıkları ne ölçüde etkin kullandığını tespit etmede kullanılır. Genel olarak oranların büyük olması varlık kullanımının etkinliğini ve paraya dönüşüm çabukluğunu göstermektedir (Çabuk ve Lazol, 2013: 216-223). Çalışmada kullanılan oranlar, hesaplama şekli ve beklenti durumları tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo-3: Varlık Kullanım Oranları

Kod	Oran Adı	Hesaplama	Beklenti
VK1	Alacak Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Kısa Vadeli + Uzun Vadeli Alacaklar}}$	Maksimum
VK2	Stok Devir Hızı	$\frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Ortalama Stoklar}}$	Maksimum
VK3	Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Dönen Varlıklar - KVK}}$	Maksimum
VK4	Duran Varlık Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Duran Varlıklar}}$	Maksimum
VK5	Özkaynak Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Özkaynak}}$	Maksimum
VK6	Aktif Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Toplam Varlıklar (Aktifler)}}$	Maksimum

Kârlılık oranları ise sektörün faaliyetleri neticesinde elde etmiş oldukları kârların, yatırımlar veya satışlar karşısında ne düzeyde olduğunu gösteren oranlardır. İşletmenin elde ettiği kârın kaynağı, özkaynakların ve yatırımların verimliliği incelenir. Gelir tablosu ve finansal durum tablosunda yer alan finansal veriler kullanılarak hesaplanan oranlardır (Ayriçay vd., 2013: 229; Ceylan ve Korkmaz, 2012; Çabuk ve Lazol, 2013; Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013: 255; TCMB, 2016b). Kullanılan kârlılık oranları, hesaplama şekilleri ve beklenti tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo-4: Kârlılık Oranları

Kod	Oran Adı	Hesaplama	Beklenti
<i>Kâr ile Sermaye Arasındaki İlişkiyi Gösteren Oranlar</i>			
K1	Özkaynak Kârlılığı	$\frac{\text{Net Kâr (Zarar)}}{\text{Özkaynak}}$	Maksimum
K2	Vergi Öncesi Özkaynak Kârlılığı	$\frac{\text{Vergi Öncesi Kâr (Zarar)}}{\text{Özkaynak}}$	Maksimum
K3	Ekonomik Rantabilite	$\frac{\text{Faiz Vergi Öncesi Kâr (Zarar)}}{\text{Toplam Kaynaklar}}$	Maksimum
K4	Aktif Kârlılığı	$\frac{\text{Net Kâr (Zarar)}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Maksimum
<i>Kâr ile Satışlar Arasındaki İlişkiyi Gösteren Oranlar</i>			
K5	Faaliyet Kâr Marjı	$\frac{\text{Faaliyet Kârı (Zararı)}}{\text{Net Satışlar}}$	Maksimum
K6	Brüt Kâr Marjı	$\frac{\text{Brüt Satış Kârı (Zararı)}}{\text{Net Satışlar}}$	Maksimum
K7	Net Kâr Marjı	$\frac{\text{Net Kâr (Zarar)}}{\text{Net Satışlar}}$	Maksimum
K8	Satılan Malın Maliyetinin Satışlara Oranı	$\frac{\text{Satılan Malın Maliyeti}}{\text{Net Satışlar}}$	Minimum
K9	Faaliyet Giderlerinin Satışlara Oranı	$\frac{\text{Faaliyet Giderleri}}{\text{Net Satışlar}}$	Minimum
K10	Faiz Giderlerinin Satışlara Oranı	$\frac{\text{Faiz Giderleri}}{\text{Net Satışlar}}$	Minimum
<i>Kâr ile Finansal Yükümlülükler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Oran</i>			
K11	Faiz Karşılama Gücü	$\frac{\text{Faiz ve Vergi Öncesi Kâr}}{\text{Faiz Giderleri}}$	Maksimum

Kârlılık oranlarından özkaynak kârlılığı, varlık kârlılığı, faaliyet, net ve brüt kâr marjının yüksek olması beklenip işletme açısından olumlu karşılanır. Diğer yandan satışların maliyeti, faaliyet ve faiz giderlerinin satışlara oranı düşük olması arzu edilir (Çabuk ve Lazol, 2013: 223-233). Diğer yandan faiz vergi öncesi kârın faiz giderlerine oranının yüksek olması arzu edilmektedir.

Finansal analiz kapsamında oran analizi bağlamında teoride yer alan "Borsa Performans Oranları" söz konusu sektörlerin ve işletmelerin borsaya ait performans verileri olmadığından analize dâhil edilmemiştir. Her bir yıla ait likidite, finansal yapı, varlık kullanım (devir hızı) ve kârlılık oranları bağlamında 32 oran araştırmada ele alınmıştır. Ele alınan oranlardan hareketle sektörlerin finansal performansları GİA yöntemi ile analiz edilmiştir. Söz konusu oranlar içinde tüm sektörler için stok devir hızı (VK2) oranı 2012 yılı hariç bütün oranların 3 yıllık değerleri TCMB tarafından ilan edilmiş olup VK2 oranı ortalaması 2 yıllık değerlerin ortalaması alınarak analize dâhil edilmiştir. Diğer yandan çalışma kapsamında ele alınan finansal oranlar daha önce kullanıldığı çalışmalarla birlikte ek 1'de gösterilmektedir.

BULGULAR

Şirketlerin finansal oranlarını kullanarak performans değerlendirmesi, tercih edilen ve kolay bir analiz tekniğidir. Çalışmada turizm alt sektörlerinin 2012-2013-2014 yılları finansal oranları kullanılarak performansları analiz edilmiştir. Analizde ele alınan dört finansal gösterge kapsamında 32 oran kullanılmıştır. Turizm alt sektörlerinin finansal göstergeleri bağlamında tablolar ayrı ayrı oluşturulmuştur. Tablo 5'te ele alınan likidite oranları ortalamaları, karşılaştırma matrisi, normalize matrisi, mutlak değer matrisi ve likidite ile ilgili gri ilişkisel katsayılar matrisi yer almaktadır.

Tablo 5'te yer alan likidite göstergelerinden olan asit test (L2) ve nakit orana (L3) göre en başarılı sektör konaklama olurken, cari orana (L1) göre yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri olmuştur. Cari oran yönünden deniz ve kıyı suları yolcu taşımacılığı sektörü en düşük orana (0.50) sahipken, eğlence ve dinlence hizmetleri alt sektörünün asit test oranı (0.36) en düşük olarak görülmüştür. Nakit oranda ise 0.11 ile seyahat, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler alt sektörü en düşük sektör olduğu görülmektedir.

Tablo-5: Turizm Alt Sektörlerinin 2012-2014 Likidite Oranları Ortalaması GİA Adımları

Likidite Oranları			
Oran Kodu	L1	L2	L3
Kara Yolcu Taşımacılığı	0.91	0.71	0.14
Deniz Yolcu Taşımacılığı	0.50	0.38	0.14
Konaklama	1.08	0.81	0.39
Yiyecek-İçecek Hizmetleri	1.10	0.75	0.19
Seyahat	1.07	0.63	0.11
Eğlence ve Dinlence	0.78	0.36	0.18

Karşılaştırma Matrisi			
Oran Kodu	L1	L2	L3
Referans Değerler	1.10	0.81	0.39
Kara Yolcu Taşımacılığı	0.91	0.71	0.14
Deniz Yolcu Taşımacılığı	0.50	0.38	0.14
Konaklama	1.08	0.81	0.39
Yiyecek-İçecek Hizmetleri	1.10	0.75	0.19
Seyahat	1.07	0.63	0.11
Eğlence ve Dinlence	0.78	0.36	0.18

Normalize Matrisi			
Oran Kodu	L1	L2	L3
Referans Değerler	1.00	1.00	1.00
Kara Yolcu Taşımacılığı	0.68	0.77	0.10
Deniz Yolcu Taşımacılığı	0.00	0.04	0.11
Konaklama	0.97	1.00	1.00
Yiyecek-İçecek Hizmetleri	1.00	0.87	0.28
Seyahat	0.96	0.60	0.00
Eğlence ve Dinlence	0.47	0.00	0.24

Mutlak Değerler Matrisi			
Oran Kodu	L1	L2	L3
Kara Yolcu Taşımacılığı	0.32	0.23	0.90
Deniz Yolcu Taşımacılığı	1.00	0.96	0.89
Konaklama	0.03	0.00	0.00
Yiyecek-İçecek Hizmetleri	0.00	0.13	0.72
Seyahat	0.04	0.40	1.00
Eğlence ve Dinlence	0.53	1.00	0.76

Gri İlişkisel Katsayılar Matrisi			
Oran Kodu	L1	L2	L3
Kara Yolcu Taşımacılığı	0.61	0.68	0.36
Deniz Yolcu Taşımacılığı	0.33	0.34	0.36
Konaklama	0.95	1.00	1.00
Yiyecek-İçecek Hizmetleri	1.00	0.79	0.41
Seyahat	0.92	0.55	0.33
Eğlence ve Dinlence	0.48	0.33	0.40

Finansal yapı göstergesine ilişkin tablo 6'ya bakıldığında yabancı kaynak oranının (FY1) tüm sektörlerde 0.64-0.84 arasında gerçekleşmiş olması sektörün borç ağırlıklı olduğunun göstergesidir. Borcun vade yapısına bakıldığında ise yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler ile eğlence ve dinlence hizmetleri alt sektörlerinin kısa vadeli kaldıraç kullanımı (FY3) ağırlıkta iken, diğer sektörlerde uzun vadeli kaldıraç (FY4) kullanımı daha yüksek gerçekleşmiştir.

Sektörlerin duran varlıklarının devamlı sermayeye oranlarına (FY6) bakıldığında eğlence ve dinlence hizmetleri, kara yolcu taşımacılığı ve deniz yolcu taşımacılığı alt sektörlerinin 1'in üzerinde gerçekleşmesi bu sektörlerin duran varlık finansmanında kısa vadeli yabancı kaynak kullandıkları söylenebilir. Toplam varlık içinde yer alan dönen varlıkların oranına (FY11) bakıldığında ise özellikle seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler alt sektörünün dönen varlık ağırlıklı bir sektör olduğu tablo 6'da görülmektedir.

Tablo-6: Turizm Alt Sektörlerinin 2012-2014 Finansal Yapı Oranları Ortalaması GİA Adımları

Finansal Yapı Oranları												
Oran Kodu	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8	FY9	FY10	FY11	FY12
Kara Yolcu	0.74	2.92	0.35	0.40	0.92	1.05	0.46	0.41	0.25	0.55	0.31	0.58
Deniz Yolcu	0.76	4.09	0.21	0.55	1.20	1.13	0.28	0.63	0.47	0.84	0.11	0.29
Konaklama	0.65	1.89	0.24	0.41	1.15	0.98	0.37	0.43	0.27	0.65	0.26	0.56
Yiyecek-İçecek	0.68	2.21	0.40	0.28	0.83	0.94	0.60	0.30	0.16	0.44	0.44	0.30
Seyahat	0.84	5.21	0.73	0.11	0.27	0.82	0.87	0.25	0.23	0.30	0.78	0.17
Eğlence/Dinlence	0.64	1.76	0.38	0.26	1.11	1.13	0.59	0.33	0.30	0.51	0.29	0.55

Karşılaştırma Matrisi												
Oran Kodu	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8	FY9	FY10	FY11	FY12
Referans Değer	0.64	1.76	0.21	0.11	0.27	0.82	0.28	0.25	0.16	0.30	0.11	0.58
Kara Yolcu	0.74	2.92	0.35	0.40	0.92	1.05	0.46	0.41	0.25	0.55	0.31	0.58
Deniz Yolcu	0.76	4.09	0.21	0.55	1.20	1.13	0.28	0.63	0.47	0.84	0.11	0.29
Konaklama	0.65	1.89	0.24	0.41	1.15	0.98	0.37	0.43	0.27	0.65	0.26	0.56
Yiyecek-İçecek	0.68	2.21	0.40	0.28	0.83	0.94	0.60	0.30	0.16	0.44	0.44	0.30
Seyahat	0.84	5.21	0.73	0.11	0.27	0.82	0.87	0.25	0.23	0.30	0.78	0.17
Eğlence/Dinlence	0.64	1.76	0.38	0.26	1.11	1.13	0.59	0.33	0.30	0.51	0.29	0.55

Normalize Matrisi												
Oran Kodu	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8	FY9	FY10	FY11	FY12
Referans Değer	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Kara Yolcu	0.46	0.66	0.74	0.34	0.30	0.27	0.68	0.58	0.73	0.53	0.69	1.00
Deniz Yolcu	0.40	0.33	1.00	0.00	0.00	0.00	1.00	0.00	0.00	0.00	1.00	0.30
Konaklama	0.94	0.96	0.94	0.32	0.06	0.50	0.84	0.54	0.66	0.34	0.77	0.95
Yiyecek-İçecek	0.79	0.87	0.63	0.62	0.40	0.62	0.46	0.86	1.00	0.73	0.50	0.33
Seyahat	0.00	0.00	0.00	1.00	1.00	1.00	0.00	1.00	0.79	1.00	0.00	0.00
Eğlence/Dinlence	1.00	1.00	0.32	0.65	0.10	0.00	0.47	0.80	0.54	0.60	0.72	0.94

Mutlak Değerler Matrisi												
Oran Kodu	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8	FY9	FY10	FY11	FY12
Kara Yolcu	0.54	0.34	0.26	0.66	0.70	0.73	0.32	0.42	0.27	0.47	0.31	0.00
Deniz Yolcu	0.60	0.67	0.00	1.00	1.00	1.00	0.00	1.00	1.00	1.00	0.00	0.70
Konaklama	0.06	0.04	0.06	0.68	0.94	0.50	0.16	0.46	0.34	0.66	0.23	0.05
Yiyecek-İçecek	0.21	0.13	0.37	0.38	0.60	0.38	0.54	0.14	0.00	0.27	0.50	0.67
Seyahat	1.00	1.00	1.00	0.00	0.00	0.00	1.00	0.00	0.21	0.00	1.00	1.00
Eğlence/Dinlence	0.00	0.00	0.68	0.35	0.90	1.00	0.53	0.20	0.46	0.40	0.28	0.06

Gri İlişkisel Katsayılar Matrisi												
Oran Kodu	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8	FY9	FY10	FY11	FY12
Kara Yolcu	0.48	0.60	0.66	0.43	0.42	0.41	0.61	0.54	0.65	0.52	0.62	1.00
Deniz Yolcu	0.46	0.43	1.00	0.33	0.33	0.33	1.00	0.33	0.33	0.33	1.00	0.42
Konaklama	0.89	0.93	0.89	0.42	0.35	0.50	0.75	0.52	0.60	0.43	0.69	0.91
Yiyecek-İçecek	0.71	0.79	0.57	0.57	0.45	0.57	0.48	0.79	1.00	0.65	0.50	0.43
Seyahat	0.33	0.33	0.33	1.00	1.00	1.00	0.33	1.00	0.70	1.00	0.33	0.33
Eğlence/Dinlence	1.00	1.00	0.42	0.59	0.36	0.33	0.49	0.71	0.52	0.56	0.64	0.89

Varlık kullanım oranları kapsamında oluşturulan tablo 7'ye bakıldığında alacak devir hızında (VK1) deniz yolcu taşımacılığı en yüksek orana sahip iken kara yolcu taşımacılığı ile konaklama sektörü en düşük alacak devir hızına sahip sektörlerdir. Stok devir hızlarında (VK2) ise kara yolcu taşımacılığı en yüksek stok devrine sahip sektör olup en düşük sektör eğlence ve dinlence hizmetleri sektörü olduğu görülmüştür. Net çalışma sermaye devir hızında (VK3) sadece seyahat acentesi alt sektörünün pozitif net çalışma sermayesine sahip olduğu görülmüştür. Duran varlık devir hızı (VK4), özkaynak devir hızı (VK5) ve aktif devir hızında (VK6) yine seyahat acenteciliği alt sektörü en yüksek devir hızına sahiptir. Seyahat acenteciliği alt sektörünün bu açıdan bakıldığında varlık kullanımında diğer sektörlerle göre etkin olduğu görülmektedir.

Tablo-7: Turizm Alt Sektörlerinin 2012-2014 Varlık Kullanım Oranları Ortalaması GİA Adımları

Varlık Kullanım Oranları						
Oran Kodu	VK1	VK2	VK3	VK4	VK5	VK6
Kara Yolcu	5.4	22.5	-39.9	1.5	4.0	1.0
Deniz Yolcu	10.3	12.2	-3.2	0.4	1.8	0.3
Konaklama	5.6	5.6	-60.9	0.4	0.9	0.3
Yiyecek-İçecek	8.2	13.8	-243.5	2.7	4.7	1.5
Seyahat	6.6	6.3	47.3	8.5	11.6	1.9
Eğlence/Dinlence	7.5	4.5	-5.5	0.6	1.2	0.4

Karşılaştırma Matrisi						
Oran Kodu	VK1	VK2	VK3	VK4	VK5	VK6
Referans Değer	10.3	22.5	47.3	8.5	11.6	1.9
Kara Yolcu	5.4	22.5	-39.9	1.5	4.0	1.0
Deniz Yolcu	10.3	12.2	-3.2	0.4	1.8	0.3
Konaklama	5.6	5.6	-60.9	0.4	0.9	0.3
Yiyecek-İçecek	8.2	13.8	-243.5	2.7	4.7	1.5
Seyahat	6.6	6.3	47.3	8.5	11.6	1.9
Eğlence/Dinlence	7.5	4.5	-5.5	0.6	1.2	0.4

Normalize Matrisi						
Oran Kodu	VK1	VK2	VK3	VK4	VK5	VK6
Referans Değer	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Kara Yolcu	0.00	1.00	0.70	0.14	0.29	0.45
Deniz Yolcu	1.00	0.43	0.83	0.00	0.08	0.00
Konaklama	0.06	0.07	0.62	0.01	0.00	0.00
Yiyecek-İçecek	0.57	0.52	0.00	0.29	0.36	0.75
Seyahat	0.24	0.10	1.00	1.00	1.00	1.00
Eğlence/Dinlence	0.42	0.00	0.82	0.03	0.03	0.08

Mutlak Değerler Matrisi						
Oran Kodu	VK1	VK2	VK3	VK4	VK5	VK6
Kara Yolcu	1.00	0.00	0.30	0.86	0.71	0.55

Deniz Yolcu	0.00	0.57	0.17	1.00	0.92	1.00
Konaklama	0.94	0.93	0.38	0.99	1.00	1.00
Yiyecek-İçecek	0.43	0.48	1.00	0.71	0.64	0.25
Seyahat	0.76	0.90	0.00	0.00	0.00	0.00
Eğlence/Dinlence	0.58	1.00	0.18	0.97	0.97	0.92

Gri İlişkisel Katsayılar Matrisi

<i>Oran Kodu</i>	VK1	VK2	VK3	VK4	VK5	VK6
Kara Yolcu	0.33	1.00	0.63	0.37	0.41	0.48
Deniz Yolcu	1.00	0.47	0.74	0.33	0.35	0.33
Konaklama	0.35	0.35	0.57	0.34	0.33	0.33
Yiyecek-İçecek	0.54	0.51	0.33	0.41	0.44	0.67
Seyahat	0.40	0.36	1.00	1.00	1.00	1.00
Eğlence/Dinlence	0.46	0.33	0.73	0.34	0.34	0.35

Kârlılık göstergeleri bağlamında ele alınan kârlılık oranları yönünden seyahat acenteciliği alt sektörünün genel olarak en yüksek oranlara sahip olduğu tablo 8’de görülmektedir. Özkaynak kârlılığı (K1) açısından kara yolcu taşımacılığı ile deniz yolcu taşımacılığı, aktif kârlılığı (K4) açısından ise deniz yolcu taşımacılığı negatif değerlere sahip olup zarar ettikleri görülmektedir. Deniz yolcu taşımacılığı net kâr marjı (K7) açısından yine negatif değere sahip olduğu görülmektedir. Sektörün özellikle faaliyet giderlerinin (K10) yüksek olması sektörün zarar etmesinin en temel nedeni olduğu görülmektedir.

Tablo-8: Turizm Alt Sektörlerinin 2012-2014 Kârlılık Oranları Ortalaması GİA Adımları

Kârlılık Oranları											
<i>Oran Kodu</i>	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Kara Yolcu	-0.01	0.00	0.03	0.00	0.01	0.08	0.00	0.92	0.07	0.03	0.95
Deniz Yolcu	-0.10	-0.08	0.06	-0.02	0.21	0.31	-0.05	0.69	0.10	0.25	1.12
Konaklama	0.04	0.05	0.05	0.01	0.13	0.33	0.04	0.67	0.19	0.09	1.88
Yiyecek-İçecek	0.01	0.03	0.05	0.01	0.01	0.11	0.00	0.89	0.11	0.02	2.06
Seyahat	0.13	0.19	0.05	0.02	0.03	0.08	0.01	0.92	0.05	0.01	2.44
Eğlence/Dinlence	0.02	0.03	0.04	0.01	0.06	0.26	0.02	0.74	0.19	0.06	1.45

Karşılaştırma Matrisi

<i>Oran Kodu</i>	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Referans Değer	0.13	0.19	0.06	0.02	0.21	0.33	0.04	0.67	0.05	0.01	2.44
Kara Yolcu	-0.01	0.00	0.03	0.00	0.01	0.08	0.00	0.92	0.07	0.03	0.95
Deniz Yolcu	-0.10	-0.08	0.06	-0.02	0.21	0.31	-0.05	0.69	0.10	0.25	1.12
Konaklama	0.04	0.05	0.05	0.01	0.13	0.33	0.04	0.67	0.19	0.09	1.88
Yiyecek-İçecek	0.01	0.03	0.05	0.01	0.01	0.11	0.00	0.89	0.11	0.02	2.06
Seyahat	0.13	0.19	0.05	0.02	0.03	0.08	0.01	0.92	0.05	0.01	2.44
Eğlence/Dinlence	0.02	0.03	0.04	0.01	0.06	0.26	0.02	0.74	0.19	0.06	1.45

Normalize Matrisi

<i>Oran Kodu</i>	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Referans Değer	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Kara Yolcu	0.37	0.30	0.00	0.34	0.01	0.00	0.50	0.00	0.89	0.91	0.00
Deniz Yolcu	0.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.92	0.00	0.92	0.67	0.00	0.11
Konaklama	0.58	0.49	0.51	0.79	0.63	1.00	1.00	1.00	0.00	0.67	0.63
Yiyecek-İçecek	0.46	0.42	0.48	0.65	0.00	0.14	0.58	0.14	0.63	0.96	0.75
Seyahat	1.00	1.00	0.68	1.00	0.10	0.01	0.66	0.01	1.00	1.00	1.00
Eğlence/Dinlence	0.50	0.42	0.18	0.61	0.29	0.71	0.73	0.71	0.01	0.81	0.34

Mutlak Değerler Matrisi

<i>Oran Kodu</i>	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Kara Yolcu	0.63	0.70	1.00	0.66	0.99	1.00	0.50	1.00	0.11	0.09	1.00
Deniz Yolcu	1.00	1.00	0.00	1.00	0.00	0.08	1.00	0.08	0.33	1.00	0.89
Konaklama	0.42	0.51	0.49	0.21	0.37	0.00	0.00	0.00	1.00	0.33	0.37
Yiyecek-İçecek	0.54	0.58	0.52	0.35	1.00	0.86	0.42	0.86	0.37	0.04	0.25
Seyahat	0.00	0.00	0.32	0.00	0.90	0.99	0.34	0.99	0.00	0.00	0.00
Eğlence/Dinlence	0.50	0.58	0.82	0.39	0.71	0.29	0.27	0.29	0.99	0.19	0.66

Gri İlişkisel Katsayılar Matrisi

<i>Oran Kodu</i>	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Kara Yolcu	0.44	0.42	0.33	0.43	0.34	0.33	0.50	0.33	0.81	0.85	0.33
Deniz Yolcu	0.33	0.33	1.00	0.33	1.00	0.86	0.33	0.86	0.60	0.33	0.36
Konaklama	0.54	0.49	0.50	0.71	0.58	1.00	1.00	1.00	0.33	0.60	0.57
Yiyecek-İçecek	0.48	0.46	0.49	0.59	0.33	0.37	0.54	0.37	0.57	0.93	0.66
Seyahat	1.00	1.00	0.61	1.00	0.36	0.34	0.60	0.34	1.00	1.00	1.00
Eğlence/Dinlence	0.50	0.46	0.38	0.56	0.41	0.64	0.65	0.64	0.34	0.72	0.43

Tablo 8’de yer alan finansal oranlardan hareketle beklentiye göre saptanan referans değerleri ile birlikte ilgili tablolarda karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. Karşılaştırma matrisinde yer alan referans değerlere bağlı olarak veriler 2 veya 3 numaralı formüllerden amaca uygun olan formül kullanılarak hesaplama yapılmış ve normalize matriste yer alan değerler elde edilmiştir.

Normalize değerler tablosundan sonra 6 numaralı formül kullanılarak ilgili tablolarda yer alan mutlak değerler tablosu elde edilmiştir. Verilerin elde edilen mutlak değerleri sonrasında Gri İlişkisel Katsayılar matrisi 7 numaralı formül kullanılarak hesaplanmış ve sonuçlar tablolarda verilmiştir.

Elde edilen gri ilişkisel katsayılara göre sektörler bakılacak olursa kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı alt sektörü FY12 ve VK2 oranlarında, deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı alt sektörü FY3, FY7, FY11, VK1, K3 ve K5 oranlarında tam etkindir. Konaklama alt sektörü L2, L3, K6, K7 ve K8 kodlu oranlarda tam etkindir. Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri alt sektörü L1 ve FY9 oranlarında en etkin sektördür. Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler alt sektörü FY4, FY5, FY6, FY8, FY10, VK3, VK4, VK5, VK6, K1, K2, K4, K9, K10 ve K11 kodlu oranlarda etkin sektör konumundadır. Son olarak tablolarda görüldüğü üzere eğlence ve dinlence faaliyetleri alt sektörü ise FY1 ve FY2 kodlu oranlarda en etkin sektör konumundadır.

Çok kriterli karar yöntemlerinden olan GİA’da son olarak birçok kriterle bağlı olarak sıralanmak istenen sektörler için göstergeler bazında etkinlik düzeyleri Tablo 9’deki şekilde belirlenmiştir. Tüm göstergelerden hareketle elde edilen tablo 9’daki GİA genel ilişki düzeyleri 8 numaralı formülün kullanılmasıyla hesaplanmıştır. Son olarak gri ilişkisel katsayılarından hareketle yapılan analiz sonuçlarının yer aldığı tablo 9 incelendiğinde performans üzerinde etkili olan en önemli finansal göstergenin %60.9 ile finansal yapı göstergesi olduğu saptanmıştır. Diğer yandan ilgili oranlardan elde edilen likidite göstergesi ikinci derecede önemli olup %60.3 olarak saptanmıştır. Kârlılık ve varlık kullanım göstergeleri ise sırasıyla %58.5 ve %52.6 ile üçüncü ve dördüncü sırada yer almaktadırlar.

Tablo-9: Gri İlişki Analizi Sonuçları

Sektörler	Gri İlişki Düzeyi	Genel Sıra	Likidite Göstergesi 60.3%		Finansal Yapı Göstergesi 60.9%		Varlık Kullanım 52.6%		Kârlılık Göstergesi 58.5%	
			Etkinlik	Sıra	Etkinlik	Sıra	Etkinlik	Sıra	Etkinlik	Sıra
Seyahat	69.3%	1	60.3%	3	64.2%	2	79.2%	1	74.8%	1
Konaklama	68.1%	2	98.2%	1	65.7%	1	37.8%	6	66.7%	2
Yiyecek-İçecek	59.7%	3	73.4%	2	62.62%	3	48.3%	4	52.7%	4
Kara Yolcu	53.3%	4	55.0%	4	57.7%	5	53.6%	3	46.6%	6
Eğlence/Dinlence	49.7%	5	40.5%	5	62.58%	4	42.7%	5	52.1%	5
Deniz Yolcu	49.5%	6	34.5%	6	52.5%	6	53.8%	2	57.8%	3

Likidite göstergeleri bazında sektör performansları incelendiğinde konaklama alt sektörü %98.2 ile en etkin performansa sahip sektör olarak görülmüştür. Diğer sektörler ise, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler, kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı, eğlence ve dinlence faaliyetleri ve deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı şeklinde sıralanmışlardır. Etkinlikler ise sırasıyla %73.4, %60.3, %55, %40.5 ve %34.5 olarak gerçekleşmiştir. Burada özellikle eğlence ve dinlence faaliyetleri ve deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı alt sektörlerinin etkinliklerinin çok düşük düzeyde kalmış olması ön plana çıkmaktadır. Bu durum, sektörlerde yer alan işletmelerin yüksek oranda kısa vadeli yabancı kaynak kullandığı veya likit olan dönen varlık yatırımlarının düşük, duran varlıklarının da kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse edildiğinin bir göstergesi şeklinde yorumlanabilir.

Finansal yapı göstergeleri bazında en etkin sektörün konaklama sektörü (%65.7) olduğu bunu %64.2 ile seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler alt sektörü takip etmiştir. Diğer sektörler ise yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri, kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı ve deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı şeklinde sıralanmışlardır. Etkinlik düzeyleri ise sırasıyla %62.62, %62.58, %57,7 ve %52,5 olarak gerçekleşmiştir.

Varlık kullanım göstergesine göre sektörler seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler, deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı, kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri ve konaklama şeklinde sıralanmıştır. Etkinlik düzeyleri ise sırasıyla %79.2, %53.8, %53.6, %48.3, %42.7 ve %37.8 olarak elde edilmiştir. Özellikle son sıralarda yer alan eğlence ve dinlence faaliyetleri ile konaklama alt sektörleri varlık kullanım açısından çok düşük performansa sahiptirler.

Kârlılık oranları bağlamında elde edilen ilişki derecelerine göre en etkin sektörün %74.8 ile seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler olduğu görülmektedir.

Konaklama sektörü ise %66.7'lik etkinlik oranı ile ikinci sırada yer aldığı buna karşın kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı %46.6 ile son sırada performans sergilediği görülmektedir. Üçüncü sırada yer alan deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı sektörünün etkinliği %57.8, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri sektörü etkinliği %52.7 ve eğlence ve dinlenme faaliyetleri sektörü %52.1 etkinlik ile 5. sırada yer almıştır.

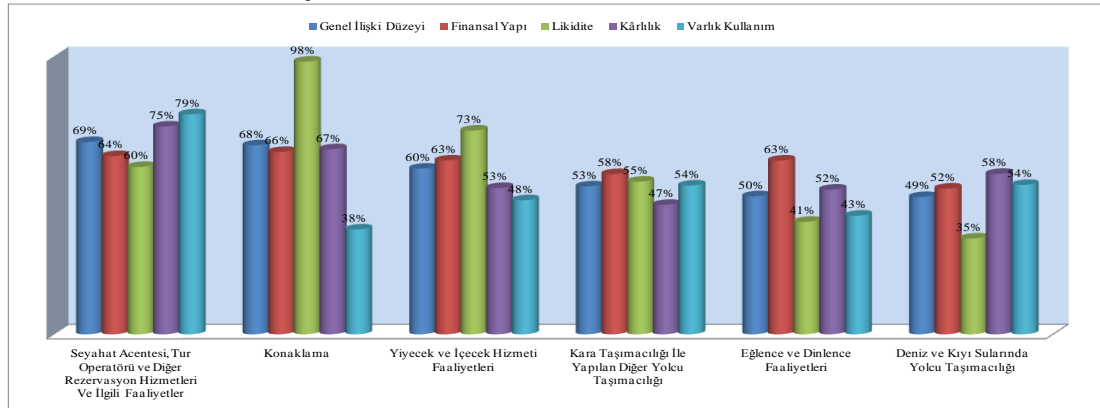
Genel ilişki düzeylerine göre elde edilen sonuçların yer aldığı tablo 9'a bakıldığında turizm alt sektörleri finansal performanslarına göre seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler, konaklama, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı, eğlence ve dinlenme faaliyetleri ile deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı şeklinde sıralanmıştır. Elde edilen ilişki düzeyleri ise sırasıyla %69.3, %68.1, %59.7, %53.3, %49.7 ve %49.5 şeklinde gerçekleşmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finansal performansın ölçümü işletme yönetimi açısından planlama ve karar alma süreçlerinde önemli bir bilgi kaynağıdır. İşletme yönetimi dışında yatırımcılar sahip oldukları fonları en iyi nasıl değerlendirileceğine yönelik sorularının cevabı olacak bilgiyi yine finansal performans değerlendirmesi ile elde edebilme imkânına kavuşacaklardır. Diğer yandan işletmelere kredi veren taraflar geri ödenmeme risklerini minimum düzeyde tutarak kredi sağlama imkânı bulunan işletmelerin saptanmasında finansal performans değerlendirmesi sonuçlarından yararlanabilmektedir.

Yapılan analizde sektörlerin her bir gösterge bağlamında ve genel sıralamasına ilişkin elde edilen sonuçlara göre sektörler seyahat, konaklama, yiyecek ve içecek, kara yolcu taşımacılığı, eğlence ve dinlenme ile deniz yolcu taşımacılığı şeklinde şekil 1'de görüldüğü gibi sıralanmıştır. Seyahat acenteciliği alt sektörünün kârlılık ve varlık kullanım göstergeleri bağlamında etkin bir yapıda olması bununla beraber finansal yapı ve likidite olarak iyiye yakın düzeyde olması en iyi performansa sahip sektör olmasına katkı sağladığı belirlenmiştir.

Şekil-1: Turizm Alt Sektörleri Finansal Performansları

Finansal performansın bütünsel açıdan incelenmesi ve değerlendirmesi amacıyla finansal oranlar kullanılarak yapılan bu çalışmada ele alınan oranlar sırasıyla 3, 12, 6 ve 11 oranı kullanılan likidite, finansal yapı, varlık kullanım ve kârlılık göstergeleridir. Gri ilişkisel analiz yardımıyla turizm alt sektörlerinin finansal performans karşılaştırması kapsamında kullanılan göstergelerin önem sıralaması finansal yapı (%60.9), likidite (%60.3), kârlılık (%58.5) ve varlık kullanım (%52.6) şeklinde saptanmıştır. Elde edilen bu sıralama Ecer ve Günay (2014)'ün Borsa İstanbul'da işlem gören turizm şirketleri üzerinde yapmış olduğu çalışma sonuçlarıyla kısmen benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmada sıralama finansal yapı, kârlılık, varlık kullanım ve likidite göstergesi şeklinde iken bu çalışmada likidite en önemli ikinci gösterge olarak yer almıştır. Ayrıca Ayar ve diğerlerinin (2013), yaptığı çalışmada İMKB 30'da yer alan işletmelerin finansal performanslarını belirleyen göstergeler; kârlılık, finansal yapı, varlık kullanım ve likidite şeklinde sıralanmıştır. Bilişim ve teknoloji sektörü (Tayyar ve diğ., 2014) ile gıda sektörüne yönelik (Meydan ve diğ., 2016) yapılan çalışmalarda da en önemli gösterge kârlılık göstergesi olarak saptanmıştır. Ecer ve Büyükaşan (2014) tarafından Türk futbol kulüplerinin finansal performansına yönelik yapılan çalışmada da finansal yapı göstergeleri en önemli belirleyici olarak saptanmıştır.

Konaklama alt sektörünün likidite açısından en iyi konumda olmasına karşın varlık kullanım performansının alt seviyelerde kalması sektörün genel performansı üzerinde olumsuz etkiler yarattığı saptanmıştır. Konaklama alt sektöründe varlık kullanım performansının düşük çıkmasının temel nedeni, konaklama işletmelerinin sabit sermaye yoğun yatırım özelliği göstermesi olarak düşünülmektedir. Bu

bağlamda konaklama alt sektöründeki işletmelerin varlık kullanım oranlarını kontrol altında tutarak sorunun nereden kaynaklandığını tespit etmesinin gelecekteki performansı arttırmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Kim ve Ayoun'un (2005) çalışmasında Standart & Poors istatistiklerinde yer alan 212 ağırlama firmalarından konaklama sektörü diğer üç sektöre kıyasla net kâr marjı ve varlık kârlılığında üst sırada yer almıştır. Bu yönüyle Türkiye'de faaliyet gösteren konaklama sektörünün kârlılığı Kim ve Ayoun'un (2005) çalışmasıyla örtüşmektedir. Buna karşın likidite açısından Türkiye'deki konaklama sektörünün en likit sektör olduğunu söylemek mümkündür. Yine konaklama sektörü her iki çalışma içinde varlık kullanım açısından en düşük etkinliğe sahip olan sektör olarak ortaya çıkmıştır. Yiyecek içecek hizmetleri alt sektörünün finansal yapı ve likidite açısından iyi olmasına karşın kârlılık ve varlık kullanım açısından diğer sektörlerle göre orta alt sıralarda yer alması bu sektörün performansının üçüncü sırada olmasının temel belirleyicileri olduğu saptanmıştır. Kim ve Ayoun'un (2005) çalışmasında restoran hizmetleri işletmelerinin özellikle özkaynak kârlılığının düşük olması elde etmiş olduğumuz bulgularla örtüşürken, likiditesinin düşük olması, finansal yapısında borç kullanımının yüksekliği ve varlık kullanımında etkin olmaları sonuçlarımızla zıt yöndedir.

Karayolu yolcu taşımacılığı alt sektörü diğer sektörler arasında en iyi performans sergilediği gösterge varlık kullanım olup kendi içinde en iyi performans sergilediği gösterge finansal yapı göstergesi olmuştur. Söz konusu sektör kârlılık açısından en düşük performansa sahipken genel sıralamada da dördüncü sıradadır. Elde edilen bu sonuçların Karadeniz ve diğerlerinin (2015) çalışmalarıyla kısmen örtüşmediği saptanmıştır. Sektörün 2010-2012 yıllarında varlık kullanım açısından etkin olmadığı saptanmıştır. Buna karşın çalışmada elde edilen düşük kârlılık yine sektörün zayıf yönünü oluşturmaktadır.

Eğlence ve dinlenme faaliyetleri alt sektörü bütün göstergelerde en alt sıralarda yer alması ve etkinlik düzeylerinin genel olarak düşük olması nedeniyle beşinci sırada yer almıştır. Kim ve Ayoun'un (2005) tersine Türkiye'de eğlence ve dinlenme hizmetleri sektöründe yer alan işletmelerin likidite açısından sıkıntılı olması sektörün en temel sorunu olarak göze çarpmaktadır. Diğer yandan sektör varlık kullanım etkinliğinin düşük olması Kim ve Ayoun'un (2005) çalışmasıyla örtüşmektedir.

Deniz ve kıyı sularında yolcu taşımacılığı alt sektörünün varlık kullanım açısından ikinci, kârlılık açısından üçüncü sırada yer almasına karşın, finansal yapı ve likidite açısından en düşük performansa sahip alt sektör olarak saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar Karadeniz ve Kılıç'ın (2015) çalışmasıyla finansal yapı, likidite ve varlık kullanım göstergeleri açısından örtüşmektedir. Ancak Karadeniz ve Kılıç (2015) çalışmalarında sektörün kârlılık oranının düşük olmasını saptamışken bu çalışmada sektörün kendi içinde en iyi performans gösterdiği gösterge olarak karşımıza çıkmıştır.

Genel olarak bakıldığında sektörlerin borç kullanımını ölçen finansal oranlarının çok yüksek seviyelerde olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de turizm sektörünü oluşturan alt sektörlerde finansal risk düzeyinin yüksek olduğu çalışma sonucunda elde edilen önemli bulgular arasındadır.

Bununla birlikte finans literatüründe likidite göstergelerinden özellikle cari oranın kabul edilen beklentinin altında olması likidite problemlerine işaret etmektedir. Varlık kullanım oranlarının ise düşük olması, turizm alt sektörlerinin varlıklarını etkin kullanamadığına işaret etmektedir. Ele alınan sektörlerde düşük kârlılığın nedeni satılan malın maliyetinin, faaliyet giderlerinin ve faiz giderlerinin yüksek olması olarak görülmektedir. Likidite problemi, varlıkların etkin kullanılamaması ve düşük kârlılık, alt sektörlerde faaliyet riskine işaret etmektedir. Çalışmada yer alan sektörlerde özellikle finansal kaldıraç kullanımının uygun düzeye çekilmesi, varlık ve kaynak vade yapısı uyumuna dikkat edilerek mümkün olduğunca likidite probleminin giderilmesi, bu sayede negatif net çalışma sermayesi sorununun ortadan kaldırılarak özellikle alacak ve stok yönetimi konusunda politikaların gözden geçirilerek stratejiler geliştirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde turizm alt sektörlerinin performans değerlendirmesi ve sıralamasının yapıldığı bir çalışmaya tarafımızca rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın turizm sektörünün performansını ortaya koyması ve eksiklerini tespit etmesi bağlamında önem arz ettiği düşünülmektedir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda özellikle istatistik veya ekonometrik ölçümlerle en uygun oranların seçimi ve istatistikî bir değerlendirme yapılabilir. Ayrıca diğer çok kriterli karar verme tekniklerinden faydalanılarak finansal performans değerlendirmesi ile ulusal ve uluslararası bağlamda sektörlerin karşılaştırılması yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.
- AKGÜÇ, Öztin (2010). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.
- AYDENİZ, E. Şule (2009). "Makroekonomik Göstergelerin Firmaların Finansal Performans Ölçütleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: İMKB'ye Kote Gıda ve İçecek İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. XXVI/II, s. 263-277.
- AYKAÇ ALP, Elçin (2010). "Türkiye'de Turizm Gelirleri ile Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 28, s. 13-24.

- AYRIÇAY, Yücel, ÖZÇALICI, Mehmet ve KAYA, Ahmet. (2013). "Gri İlişkisel Analizin Finansal Kıyaslama Aracı Olarak Kullanılması: İMKB-30 Endeksindeki Finansal Olmayan Firmalar Üzerine Bir Uygulama", *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 10/1. s. 219-238.
- BAHAR, Ozan (2006). "Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı", *Celal Bayar Üniversitesi İİBF, Yönetim ve Ekonomi*, S. 13, s. 137-150.
- BAŞ, Metin ve ÇAKMAK, Zeki (2012). "Gri İlişkisel Analiz ve Lojistik Regresyon Analizi ile İşletmelerde Finansal Başarısızlığın Belirlenmesi ve Bir Uygulama", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12/3. s. 63-82.
- BEKTAŞ, Hakan ve TUNA, Kadir (2013). "Borsa İstanbul Gelişen İşletmeler Piyasası'nda İşlem Gören Firmaların Gri İlişkisel Analiz ile Performans Ölçümü", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*. 3/2, s. 185-198.
- BOZGEYİK, Yusuf ve YOLOĞLU, Yunus (2015). "Türkiye'de Turizm Gelirleri ile GSYH Arasındaki İlişki: 2002-2014 Dönemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8/40, s. 627-640.
- CEYLAN, Ali ve KORKMAZ, Turhan (2012). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- CHANG, C.Ping (2006). "Managing Business Attributes and Performance for Commercial Banks", *The Journal of American Academy of Business*, 9/1, s. 104-109.
- CHEN, Tien-Hui (2009). "Performance Measurement of an Enterprise and Business Units with an Application to a Taiwanese Hotel Chain", *International Journal of Hospitality Management*. S. 28, s. 415-422.
- ÇABUK, Adem ve LAZOL, İbrahim (2013). *Mali Tablolara Analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- ÇİMAT, Ali ve BAHAR, Ozan (2003). "Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme", *Akdeniz İİBF Dergisi*. S. 6, s. 1-18.
- DEMİR, Mehmet ve TUNCAY, Merve (2012). "Türk Gıda Sektörünün Faaliyet ve Kârlılık Oranları Açısından Analizi: İMKB Gıda Sektöründe İşlem Gören İşletmeler Üzerinde Bir Araştırma (2000-2008 Dönemi)", *SDÜ İİBF Dergisi*. 17/2. s. 367-392.
- DENG, Julong (1982a). "Control Problems of Grey Systems", *System & Control Letters*. S. 5, s. 288-294.
- DENG, Julong (1982b). "Grey Control System", *Journal of Huazhong University of Science and Technology*. 3, s. 9-18.
- DOĞAN, Mesut (2015). "Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması", *Journal of Economics, Finance and Accounting*. 2/4. s. 638-650.
- ECER, Fatih, ULUTAGAY, Gözde ve NASİBOĞLU, Efendi (2011). "Does Foreign Ownership Affect Financial Performance? An Industrial Approach", *Middle Eastern Finance and Economics*, S. 14, s. 152-166.
- ECER, Fatih (2013). "Türkiye'deki Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: 2008-2011 Dönemi", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13/2. s. 171-189.
- ECER, Fatih ve BÖYÜKASLAN, Adem (2014). "Measuring Performances of Football Clubs Using Financial Ratios: The Gray Relational Analysis Approach", *American Journal of Economics*. 4/1. s. 62-71.
- ECER, Fatih ve GÜNAY, Fatih (2014). "Borsa İstanbul'da İşlem Gören Turizm Şirketlerinin Finansal Performanslarının Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Ölçülmesi", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 25/1. s. 35-48.
- ERDİL, Oya ve KALKAN, Adnan (2005). "Kobilere Sağlanan Desteklerin Kobilerin Performanslarına Etkisi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4/7. s. 103-122.
- FENG, C. Min ve WANG, R.Tsu (2000). "Performance Evaluation for Airlines Including the Consideration of Financial Ratios", *Journal of Air Transport Management*, S. 6, s. 133-142.
- HALİS, Muhsin (2009). Temel İşletmecilik Kavramları ve Turizm. İçinde: Şehnaz DEMİRKOL ve Burhanettin ZENGİN (Ed). *Turizm İşletmeleri*, 2. Baskı, İstanbul: Değişim Yayınları.
- İÇ, Y. Tansel, TEKİN, Muhteşem, PAMUKOĞLU, F.Ziya ve YILDIRIM, S. Erdinç (2015). Kurumsal Firmalar İçin Bir Finansal Performans Karşılaştırma Modelinin Geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 30/1. s. 71-85.
- KABAKÇI, Yurdagül (2008). "Sermaye Yapısı ile Şirket Performansı Arasındaki İlişki: Gıda Sektöründe Bir Uygulama", *Ege Akademik Bakış*, 8/1. s. 167-182.
- KARADENİZ, Erdinç, KAHİLOĞULLARI, Selda ve BEYAZGÜL, Mehmet (2015). "Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolara Analizi Tekniği ile İncelenmesi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançolarında Bir Araştırma", *1. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi: Güncel Konular, Eğilimler ve Göstergeler*. Mayıs-2015. Konya. s.537-546.
- KARADENİZ, Erdinç, KAHİLOĞULLARI, Selda ve KILIÇ, Erhan (2015). "Karayolları Yolcu Taşımacılığı İşletmelerinin Finansal Analizi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançolarında Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetim Bakış*. 15/46. s. 81-96
- KARADENİZ, Erdinç ve KILIÇ, Erhan (2015). "Deniz ve Kıyı Sularında Yolcu Taşımacılığı Sektörünün Finansal Performansının Oran Yöntemiyle Analizi", *AİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15/15-2. s. 79-98.
- KARAPINAR, Aydın ve AYIKOĞLU ZAFİF, Figen (2013). *Finansal Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- KİM, W.Gon ve AYOUN, Baker (2005). "Ratio Analysis for the Hospitality Industry: A Cross Sector Comparison of Financial Trends in the Lodging, Restaurant, Airline and Amusement Sectors", *Journal of Hospitality Financial Management*. 13/1. Article: 26. s. 1-33.
- KÖSEOĞLU, M. Akif (2005). *Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Performans Ölçümü*. Ankara: DPT Uzmanlık Tezleri.
- KUNG, C. Yung ve WEN, K. Li (2007). "Applying Grey Relational Analysis and Grey Decision-Making to Evaluate the Relationship Between Company Attributes and its Financial Performance-A Case Study of Venture Capital Enterprises in Taiwan", *Decision Support Systems*. S. 43. s. 842-852.
- LIU, Sifeng ve FORREST, Jeffrey (2007). "The Current Developing Status On Grey System Theory", *The Journal of Grey System*. S. 2, s. 111-123.
- MEYDAN, Cebail, YILDIRIM, B. Fatih ve SENGEL, Ötügen (2016) "BİST'te İşlem Gören Gıda İşletmelerinin Finansal Performanslarının Gri İlişkisel Analiz Yöntemi Kullanılarak Değerlendirilmesi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. S. 69, s. 147-167.
- PEKER, İskender ve BAKİ, Birdoğan (2011). "Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Türk Sigortacılık Sektöründe Performans Ölçümü", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, C. 4/7. s. 1-18.
- RAJESH, R. ve RAVI, V. (2015). "Supplier Selection in Resilient Supply Chains: A Grey Relational Analysis Approach", *Journal of Cleaner Production*. S. 86, s. 343-359.
- SHARMA, Amit ve UPNEJA, Arun (2005). "Factors Influencing Financial Performance of Small Hotels in Tanzania", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(6). s. 504-515.
- TAYYAR, Neziha, AKCANLI, Fatma, GENÇ, Erhan ve EREM, İşıl (2014). "BİST'e Kayıtlı Bilişim ve Teknoloji Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Performanslarının Analitik Hiyerarşik Prosesi (AHP) ve Gri İlişkisel Analiz (GİA) Yöntemiyle Değerlendirilmesi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. S. 61. s. 19-40.

- TCMB, (2016a). TCMB Sektör Bilançoları. <http://www3.tcmb.gov.tr/sector/2015/menu.php> Erişim Tarihi: 25.02.2016.
- TCMB, (2016b). Oran Formülleri. <http://www3.tcmb.gov.tr/sector/2015/Raporlar/oran.pdf> Erişim Tarihi: 24.03.2016.
- TURAN KOYUNCU, Fatma (2015). "Turizm Gelirinin Türkiye'nin Makroekonomik Performansına Katkısı: Ekonometrik Bir Çözümleme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8/38, s. 959-968.
- UÇKUN, Nurullah ve GİRGİNER, Nuray (2011). "Türkiye'deki Kamu ve Özel Bankaların Performanslarının Gri İlişki Analizi İle İncelenmesi", *Akdeniz İİBF Dergisi*, S. 21, s. 46-66.
- WU, W.Yih, HSIAO, S.Wen ve TSAL, C.Hung (2008). "Forecasting and Evaluating the Tourist Hotel Industry Performance in Taiwan Based on Grey Theory", *Tourism and Hospitality Research*, 18/2. s. 137-152.

Ek 1. Literatürde Performans Değerlendirmede Kullanılan Oranlar

	Oran (Kod)	Geçmiş Çalışmalar
Likidite (%)	Cari Oran (L1)	Feng ve Wang (2000); Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Ayriçay vd. (2013); Bektaş ve Tuna (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Asit Test Oranı (L2)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Nakit Oran (L3)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Baş ve Çakmak (2012); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
Finansal Yapı (%)	Borç Oranı (FY1)	Feng ve Wang (2000); Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Toplam Borç/Özkaynak (FY2)	Feng ve Wang (2000); Peker ve Baki (2011); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Kısa Vadeli Kaldıraç (FY3)	Baş ve Çakmak (2012); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); Meydan vd. (2016)
	Uzun Vadeli Kaldıraç (FY4)	Chang (2006); Baş ve Çakmak (2012); Ecer ve Günay (2014);
	Duran Varlık/Yabancı Kaynak (FY5)	Feng ve Wang (2000); Karadeniz vd. (2015)
	Duran Varlık/Devamlı Sermaye (FY6)	Meydan vd. (2016)
	KVYK Payı (FY7)	Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Karadeniz vd. (2015)
	Banka Kredileri Oranı (FY8)	Baş ve Çakmak (2012)
	Kısa Vadeli Banka Kredi Payı (FY9)	Baş ve Çakmak (2012)
	Banka Kredileri Payı (FY10)	Karadeniz vd. (2015)
	Dönen Varlık Payı (FY11)	Baş ve Çakmak (2012)
	Maddi Duran Varlık Payı (FY12)	Baş ve Çakmak (2012); Ecer ve Büyükaslan (2014)
Varlık Kullanım (Kez)	Alacak DH (VK1)	Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Tayyar vd. (2014); Ecer ve Günay (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Stok DH (VK2)	Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Günay (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Net Çalışma Sermayesi DH (VK3)	Ayriçay vd. (2013); Tayyar vd. (2014)
	Duran Varlık DH (VK4)	Ayriçay vd. (2013)
	Özsermaye DH (VK5)	Bektaş ve Tuna (2013); Tayyar vd. (2014); Meydan vd. (2016)
	Aktif DH (VK6)	Demir ve Tuncay (2012); Ecer ve Günay (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
Kârlılık (%)	Özkaynak Kârlılığı (K1)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Bektaş ve Tuna (2013); Ecer (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	VÖK/TV (K2)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Ecer (2013)
	FVÖK/TV (K3)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Ecer ve Günay (2014); Meydan vd. (2016)
	Aktif Kârlılığı (K4)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Bektaş ve Tuna (2013); Ecer (2013); Ecer ve Büyükaslan (2014); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Faaliyet Kârı/Net Satışlar (K5)	Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); İç vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Brüt Kâr Marjı (K6)	Chang (2006); Kung ve Wen (2007); Peker ve Baki (2011); Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Ecer ve Günay (2014); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	Net Kâr Marjı (K7)	Peker ve Baki (2011); Baş ve Çakmak (2012); Demir ve Tuncay (2012); Ayriçay vd. (2013); Bektaş ve Tuna (2013); Ecer ve Günay (2014); Tayyar vd. (2014); İç vd. (2015); Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)
	SMM/Satışlar (K8)	Baş ve Çakmak (2012)
	Faaliyet Giderleri/Satışlar (K9)	
	Faiz Giderler/Satışlar (K10)	
	Faiz Karşılama Oranı (K11)	Karadeniz vd. (2015); Meydan vd. (2016)